

Hướng dẫn kỹ thuật trồng cây trám trắng

(*Canarium album* Raeusch)

Lời nói đầu

Trám trắng (*Canarium album* Raeusch), thuộc họ Trám (Burseraceae) là cây gỗ lớn bản địa có chiều cao từ 20-30m, đường kính ngang ngực từ 50-70cm, thân tròn thẳng, tán lá rộng và xanh quanh năm. Gỗ mềm, nhẹ, thối mịn, dễ bóc và dễ lạng, thường được dùng trong xây dựng nhà cửa, làm nguyên liệu gỗ dán, bột giấy và củi đun. Nhựa Trám dùng để chưng cất tinh dầu, chế biến cô-lôphan dùng trong công nghệ nước hoa, xà phòng, véc ni. Quả Trám làm thức ăn, chế biến ô mai, làm thuốc chữa ho, giải rượu và giải độc.

Trám phân bố tự nhiên ở Trung Quốc, Lào, Thái Lan, vùng biển Ngà... Ở Việt Nam Trám trắng mọc rải rác trong rừng tự nhiên ở các tỉnh phía Bắc, khu IV cũ và vùng Bắc Tây Nguyên ở độ cao từ 100-800m so với mặt biển.

Hiện nay Trám trắng là một trong những cây được chọn làm cây trồng chính trong chương trình 327, dự án khuyến lâm, dự án lâm nghiệp trang trại, và các chương trình trồng rừng khác để nhằm cung cấp gỗ, quả và các sản phẩm khác. Bước đầu đã đem lại hiệu quả rõ rệt.

Để đưa nhanh các tiến bộ kỹ thuật vào sản xuất, Bộ Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn ban hành "Bản hướng dẫn kỹ thuật trồng Trám trắng" nhằm giúp các cơ sở kỹ thuật chủ yếu về gây trồng cây Trám trắng để góp phần đẩy mạnh công tác trồng.

Nội dung bản hướng dẫn bao gồm:

Phần I: Điều kiện gây trồng

Phần II: Kỹ thuật thu hái, bảo quản hạt giống.

Phần III: Kỹ thuật tạo cây con.

Phần IV: Kỹ thuật tạo rừng

Phần V: Phòng trừ sâu bệnh.

Phần VI: Nuôi dưỡng rừng

1. Phạm vi áp dụng: Bản hướng dẫn này quy định một số nội dung kỹ thuật từ khâu giống, vườn ươm, trồng rừng đến nuôi dưỡng nhằm phục vụ cho việc trồng rừng phòng hộ kết hợp lấy gỗ, quả, nhựa và được áp dụng đối với các cơ sở quốc doanh, các doanh nghiệp tư nhân và các hộ gia đình có nhu cầu trồng cây Trám trắng.

Phần I

Điều kiện gây trồng

2. Vùng trồng Trám

Vùng trồng Trám trắng được quy định cho các tỉnh thuộc vùng Tây bắc, Trung tâm, Đông bắc bộ, các tỉnh miền Trung từ Thanh Hoá đến Bình Định và hai tỉnh Tây Nguyên là Gia Lai và Kon Tum nơi có độ cao so với mặt biển từ 100-800m, lượng mưa trung bình hàng năm từ 1500-2000mm.

3. Điều kiện đất đai:

Trám trắng thích hợp đất Feralit phát triển trên phiến thạch sét, phiến thạch mica và sa phiến thạch có thành phần cơ giới từ thịt nhẹ đến sét nhẹ, tầng đất sâu, ẩm, thoát nước, giàu mùn và có tính chất đất rừng. Nếu trồng trong vườn hộ gia đình có thể trồng trên đất xấu hơn nhưng phải thâm canh.

Phần II

Kỹ thuật thu hái bảo quản hạt giống

4. Chọn giống:

Cây lấy giống phải là cây sinh trưởng và phát triển tốt, thân thẳng, tán rộng, không bị sâu bệnh và đã có hai mùa quả trở lên (trên 9-10 tuổi). Tốt nhất là lấy giống từ các vườn giống hoặc rừng giống đã được Nhà nước đầu tư xây dựng. hạt giống phải đạt được các tiêu chuẩn sau đây.

- Đường kính hạt từ: 1,2-1,5cm.
- Chiều dài hạt từ: 3,0-3,5cm.
- Trong 1kg hạt có từ 450-500 hạt.
- Tỷ lệ nảy mầm đạt trên 50%

5. Kỹ thuật thu hái:

Trám trắng ra hoa tháng 2,3 quả chín tháng 9,10, quả Trám lúc chín chuyển từ màu xanh sang màu vàng mờ, ăn có vị chua ngọt, hạt có nhân màu trắng. Thời vụ thu hái tốt nhất từ 25 tháng 9 đến 15 tháng 10. Kỹ thuật thu hái chủ yếu là chờ cho hạt rụng xuống gốc rồi nhặt hoặc leo lên cây và dùng xào có buộc móc ở đầu để ngoặt từng chùm quả một. Tránh việc chặt cành, ken cây làm ảnh hưởng đến năng suất quả mùa sau.

6. Chế biến hạt:

Khi thu hái về cần loại bỏ những hạt bé, non và các tạp chất, sau đó ngâm quả vào nước nóng 60-70°C (3 sôi 2 lạnh) trong thùng có nắp đậy kín. Khoảng 2-3 giờ thì vớt ra và dùng dao tách phần thịt quả để làm thực phẩm còn hạt đem phơi dưới nắng nhẹ hoặc trong bóng râm cho ráo nước rồi đưa vào bảo quản.

7. Bảo quản hạt giống

Hạt sau khi chế biến xong cần đem vào bảo quản theo một trong các phương thức sau:

- Bảo quản trong cát ẩm: Trộn đều hạt trong cát ẩm 8-10% với tỷ lệ 1 hạt/2 cát (tính theo thể tích), sau đó vun thành luống cao 15-20cm, trên mặt cần rải thêm 1 lớp cát mỏng khoảng 2-3cm để phủ kín hạt Trám. Khoảng 15 ngày một lần đảo lại hạt và tưới thêm nước cho đủ ẩm (đánh giá độ ẩm của cát bằng cách nắm chặt cát trong lòng bàn tay nếu có cảm giác mát và khi buông tay ra cát rơi ra từ từ là độ ẩm đạt khoảng 8-10%.

- Bảo quản khô: hong hạt trong râm hoặc nắng nhẹ cho khô ngoài vỏ, sáu đó cho vào chum, vại sành hoặc vun thành đống ở nơi khô ráo, thoáng mát.

- Bảo quản lạnh: Hạt sau khi hong trong râm mát hoặc phơi trong nắng nhẹ cho khô vỏ rồi cho vào túi P.E hàn kín và cất giữ ở nhiệt độ ổn định 5-10°C, phương pháp bảo quản này có thể giữ được phẩm chất hạt từ 5-6 tháng.

Phần III

Kỹ thuật tạo cây con

8. Chọn, lập vườn ươm:

Việc chọn, lập vườn ươm Trám cũng giống như các vườn ươm các loại cây khác, thường phải đảm bảo các điều kiện sau đây:

- Gần nơi trồng rừng và thuận tiện cho việc vận chuyển cây con.
- Vườn ươm phải bằng phẳng, dọi nắng, gần nguồn nước tưới và không bị úng ngập.
- Vườn phải có hào và hàng rào bảo vệ để ngăn cách các khu sản xuất nông nghiệp khác, hạn chế sâu bệnh lây lan.
- Đất tốt còn giữ được lớp đất mặt, nếu đất xấu hoặc đã mất lớp đất mặt thì nhất thiết phải cải tạo lại trước khi xây dựng vườn ươm.

9. Tạo bầu:

Nếu nuôi cây con trong vườn ươm 6-7 tháng thì sử dụng loại bầu P.E cỡ 9x13cm thủng đáy hoặc dán đáy đục lỗ. Nếu nuôi cây con 9-10 tháng thì sử dụng loại bầu P.E cỡ 10-15cm dán đáy đục lỗ. Thành phần ruột bầu gồm: đất tầng mặt +10% phân chuồng hoai + 1% super lân. Bầu đóng xong được xếp thành luống rộng 0,8-1m, mặt bầu bằng phẳng, lấp đất xung quanh 2/3 bầu, chú ý lấp đất bột vào các khe hở giữ các bầu, các luống bầu cách nhau 40-60cm để thuận tiện cho việc đi lại chăm sóc cây con.

10. Xử lý hạt:

Trước khi gieo ươm cần ngâm hạt trong nước lã 10-12 giờ, sau đó đem ủ hạt trong cát ẩm khoảng 15-20% (đánh giá độ ẩm của cát bằng cách nắm cát trong tay, bóp chặt lấy nước rỉ qua kẽ tay và khi buông tay ra cát vẫn còn định hình), tỷ lệ 1 hạt/2 cát (tính theo thể tích), trộn đều, vun thành luống, trên cùng cần phủ một lớp cát dày 2-3cm, rồi dùng các vật liệu như: rạ, lá chuối khô, vv... phủ lên mặt để giữ ẩm. Khoảng 20 ngày cần đảo cát để kiểm tra hạt, nếu thấy hạt nào nứt nanh thì đem gieo vào bầu.

11. Gieo ươm:

Sau khi ủ khoảng 20 ngày thì kiểm tra hạt, chọn hạt đã nứt nanh gieo trực tiếp vào bầu, cần chú ý để hạt nằm ngang hoặc phần mầm nhú ra khỏi hạt xuống dưới và lấp đất dày 1-2cm. Có thể cấy cây mầm vào mầm lúc mầm vừa tách khỏi vỏ hạt để tiết kiệm giống (một hạt Trám có thể mọc từ 1-2 mầm).

Trước khi gieo hạt hoặc cấy cây cần tưới bầu cho ẩm.

12. Chăm sóc cây con:

a. Che bóng cho cây:

Sau khi tra hạt vào bầu cần che bóng 100% trong khoảng 20 ngày đầu, sau đó giảm độ che sáng xuống 50%. Khi cây con đã ra 1-2 lá thật cần giảm độ che sáng xuống 25% (Sau khoảng 2 tháng). Nguyên liệu để dùng làm dàn che tốt nhất là nửa đập dập và đan thành phen. Trước khi trồng 1-2 tháng thì dỡ bỏ dàn che, cần chú ý chọn ngày dâm mát để dỡ bỏ, tránh cây con bị nắng đột ngột.

b. Làm cỏ tưới nước:

Trong khoảng 15 ngày đầu sau khi tra hạt vào bầu phải tưới nước đều đặn 1 ngày 1 lần, sau đó thì 2 ngày tưới 1 lần và duy trì việc tưới nước cho đến trước lúc xuất vườn 1 tháng, trong khoảng 1 tháng đầu lượng nước tưới từ 3-4 lít/m², sau đó thì giảm dần (tùy theo độ ẩm của đất trong bầu và thời tiết), đảm bảo cho bầu luôn luôn ẩm. Sau 1 tháng phải tiến hành nhổ cỏ, phá váng trên mặt bầu, kết hợp sửa sang, điều chỉnh cho cây mầm đứng thẳng. Vào mùa đông cần để phòng sương muối cho cây con.

c. Bón phân:

Khi cây cao 10-12cm, có từ 6-8 lá nếu thấy cây vàng, sinh trưởng kém thì cần tưới nước phân NPK hoặc phân vi sinh, với tỷ lệ 0,2kg hoà vào 10 lít nước, tưới đều cho 3-4m² và cách 10 ngày tưới 1 lần, khi nào thấy lá xanh trở lại thì ngừng tưới.

d. Phòng trừ sâu bệnh:

Nếu trường hợp có kiến, sâu cuốn lá thì dùng Wofatox loại 5EC pha vào nước với tỷ lệ 1/100 hoặc dùng Melathion nồng độ 0,1% phun đều lên luống. Cách 10 ngày phun 1 lần, cho đến khi hết sâu thì ngừng phun.

e. Đảo bầu:

Sau khi cây mầm đã lên được 3-5cm (khoảng 1 tháng) thì cần dồn lại bầu, loại bỏ những bầu không có cây để tập trung chăm sóc cây con. Trước khi trồng khoảng 1 tháng thì tiến hành đảo bầu kết hợp xen bót phần rễ dâm ra khỏi bầu, cần chú ý đảo bầu vào lúc trời râm mát và sau khi đảo xong cần tưới nhiều nước cho ẩm bầu.

13. Tiêu chuẩn cây xuất vườn:

Nếu trồng tập trung, cây con xuất vườn đạt tiêu chuẩn sau đây:

+ Chiều cao cây từ: 0,30-0,40m

+ Tuổi cây: 9-10 tháng

+ Đường kính gốc từ: 0,50-0,70cm

+ Cây sinh trưởng bình thường, phát triển cân đối, không bị sâu bệnh hoặc cụt ngọn.

Phần IV

Kỹ thuật trồng rừng

14. Phương thức trồng rừng toàn diện có kết hợp cây che phủ đất

a. Xử lý thực bì và chuẩn bị đất:

Thực bì được phát dọn sạch trước thời vụ trồng từ 2-3 tháng, nơi ít dốc, thực bì được dải đều và đốt nơi dốc trên 20⁰ thì băm nhỏ cành nhánh, xếp thành hàng theo đường đồng mức (không đốt). Sau đó tiến hành cuốc hố, kích thước hố 40x40cm. Trước khi trồng 1/2-1 tháng thì lấp hố và kết hợp bón phân (nếu có). Khi lấp hố cần chú ý lấp lớp đất mặt xuống trước và đập cho tơi nhỏ, lượng đất lấp vào phải đầy hố, giữa tâm hố phải cao hơn miệng hố từ 3-5cm.

b. Trồng cây che phủ đất

Trám trắng là cây ưa bóng lúc nhỏ, do vậy sau khi xử lý thực bì cần tạo lớp cây che phủ đất để che bóng cho cây con mới trồng. Cây che phủ đất thích hợp nhất là:

- Tạo lớp thực bì phục hồi tự nhiên (cây gỗ, cây bụi) có chiều cao từ 0,5-0,7m trước lúc đưa cây Trám vào trồng.

- Gieo 1 hàng cây Cốt khí hoặc cây Đậu tràm giữa hai hàng Trám (Cốt khí gieo theo rạch, số hạt khoảng 10kg/1ha, Đậu tràm gieo theo hố cự ly 1m/hố).

c. Mật độ trồng

Mật độ trồng thích hợp đối với cây Trám là 1600-2000 cây/ha (3m x 2m, 2,5m x 2m). Trong đó Trám trắng chiếm 50%. Cơ cấu cây trên ha được bố trí như sau: Hỗn giao theo hàng Trám + Keo các loại (tỷ lệ 1:1). hỗn giao theo hàng cây bản địa + Keo các loại (trên hàng cây bản địa bố trí hỗn giao theo cây Trám + Lim xẹt, Giẻ cau tỷ lệ 2/3 Trám + 1/3 cây khác).

d. Kỹ thuật trồng

Trồng bằng cây con có bầu làm bằng polyetylen đã được ươm ở vườn ươm từ 9-12 tháng. Lúc trồng cần rạch bỏ vỏ bầu, lấp đất đến cổ rễ và dẫm chặt đất. Cố gắng điều chỉnh cho trục thân cây đứng thẳng.

e. Thời vụ trồng

- Các tỉnh phía Bắc từ Thanh Hoá trở ra có thể trồng được cả 2 vụ, vụ xuân vào tháng 3-4 và vụ thu vào tháng 8-9.

- Các tỉnh miền Trung Tây Nguyên nên trồng vào vụ thu khoảng tháng 8 đến tháng 9.

Nên chọn những ngày có thời tiết râm mát, có mưa để trồng cây.

f. Chăm sóc rừng trồng

Rừng trồng cần chăm sóc liên trong 3 năm đầu (không kể năm trồng), thời gian và kỹ thuật cụ thể như sau:

* Năm thứ nhất:

Chăm sóc 4 lần vào các tháng 2,5,8,11 trong đó 2 lần xới xào quanh gốc vào tháng 5,11; 1 lần phát cục bộ quanh gốc đường kính rộng 1m vào tháng 2 và 1 lần phát toàn diện vào tháng 8.

* Năm thứ 2,3 mỗi năm chăm sóc 3 lần vào tháng 2, tháng 6 và tháng 10, trong đó 2 lần luống phát vào tháng 2, tháng 6 và tháng 10, trong đó 2 lần luống phát vào tháng 2 và tháng 6, 1 lần xới xáo vun gốc vào tháng 10.

15. Phương thức trồng theo rạch để làm giàu rừng tự nhiên nghèo kiệt hoặc cải tạo rừng phòng hộ kém phẩm chất:

a. Xử lý thực bì và làm đất

Hạ chiều cao của tầng rừng cũ xuống 5-6cm, mở các rạch cách đều nhau theo đường đồng mức, cự ly giữa các tâm rạch cách nhau 10m. Trên các

rạch phát dọn hết thực bì, độ rộng của rạch 3-4m. Thiết kế trồng 1 hàng cây chính giữa rạch, cự ly cách nhau 2m. Kích thước hố 40x40x40cm.

b. Mật độ trồng

Mật độ trồng từ 400-500 cây/ha, khoảng cách 10-2m.

c. Kỹ thuật trồng

áp dụng điều 14.c

d. Thời vụ trồng

áp dụng điều 14.e

e. Kỹ thuật chăm sóc

áp dụng điều 14.g. Nhưng cần lưu ý thêm khi chăm sóc chỉ tiến hành trên rạch có kết hợp phát những cành nhánh của rừng cũ 2 bên rạch để mở sáng cho cây con mới trồng. Từ năm thứ 2 trở đi mỗi năm luống phát dây leo cây bụi 1 lần ở các băng chừa để xúc tiến tái sinh tự nhiên.

Phần V

Phòng trừ sâu bệnh

16. Điều tra dự báo sâu hại

Trám trắng thường bị sâu vòi voi xanh phá hại (cả giai đoạn sâu non và sâu trưởng thành). Sâu trưởng thành dùng vòi đục xung quanh ngọn cây thành các lỗ để hút chất dinh dưỡng và sau đó đẻ trứng vào lỗ đục, trứng nở thành sâu non, sâu non chui vào thân ngọn trám để phá hại. Khi sâu non chui ra ngoài cũng là lúc ngọn Trám bị héo, cây Trám bị tổn thương. Sâu trưởng thành xuất hiện tập trung vào khoảng tháng 4-9, thời gian này cần tổ chức các đợt điều tra để phát hiện sâu hại kịp thời để xuất biện pháp phòng trừ. Phương pháp điều tra đơn giản nhất là bố trí các tuyến điểm hínhuyên qua rừng, tiến hành thống kê số lượng cây hại và mức độ bị hại trên tuyến từ đó suy ra cho toàn rừng.

17. Phòng trừ sâu hại

Khi phát hiện có sâu hại cần áp dụng các biện pháp phòng trừ sau đây:

- Ngắt những lá Trám, búp Trám đã bị sâu trưởng thành phá hại đem đốt để diệt hết trứng sâu non.
- Dùng đèn bẫy sâu trưởng thành vào buổi tối.
- Rung từng cây Trám để sâu trưởng thành rơi và giết.
- Dùng Wofatox nồng độ 0,2-0,5% phun đều vào ngọn và lá những cây có sâu hại.

Phần VI

Nuôi dưỡng và khai thác

18. Nuôi dưỡng rừng

Sau khi rừng đã khép tán (5-6 năm) thì bắt đầu chuyển sang giai đoạn nuôi dưỡng. Kỹ thuật nuôi dưỡng chủ yếu là tỉa thưa để giải quyết nhu cầu ánh sáng và không gian dinh dưỡng cho cây Trám. Thời gian tỉa thưa lần đầu có thể tiến hành sau năm thứ 6 (cây Trám đã giao tán), tùy thuộc vào mật độ trồng và phương thức trồng để xác định thời gian tỉa và số lần tỉa. Có thể dự kiến các lần tỉa cho từng phương thức như sau:

- Đối với rừng trồng tập trung: Lần tỉa đầu tiên vào năm thứ 6,7, mật độ để lại khoảng 700-800 cây/ha. Lần hai vào năm thứ 10,11 mật độ để lại khoảng 500-600 cây/ha. Lần ba vào năm thứ 15-16, mật độ còn lại (mật độ cuối cùng) là 250-300 cây/ha.
- Đối với cây trồng phân tán thì không cần tỉa vì khoảng cách trồng ban đầu là khoảng cách cuối cùng.